

ISSN: 2944-9499

**ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ**

ΤΕΤΡΑΔΙΑ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΤΕΤΡΑΔΙΟ Α/Α 19

**ΑΥΤΟΑΠΟΣΥΝΘΕΣΗ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ
ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ**

ISBN 978-618-5990-05-3

ΕΚΔΟΤΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΑΘΗΝΑ

Βασιλοκωνσταντάκης Γρηγόριος

Πρέσβυς ε. τ.

**ΑΥΤΟΑΠΟΣΥΝΘΕΣΗ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ
ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ**

ΤΕΥΧΟΣ 19 / ΙΟΥΝΙΟΣ 2026

**Επιμέλεια και Προλεγόμενα: Ηλιόπουλος Δημήτριος
Πρέσβυς ε. τ. – Μέλος Δ Σ ΕΛΙΣΜΕ**

**Υπεύθυνος εκδόσεων του Ελληνικού Ινστιτούτου Στρατηγικών
Μελετών: Κωνσταντίνος Αργυρόπουλος**

Copyright: ΕΛΙΣΜΕ

ISBN: 978-618-5990-05-3

Επισημαίνεται, ότι κατά τον Ν. 2121/1993 και τις Διεθνείς Συμβάσεις, όπως η Διεθνής Σύμβαση της Βέρνης (που έχει επικυρωθεί με τον Ν.100/1975), απαγορεύεται η αναδημοσίευση και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου, με οποιονδήποτε έντυπο,

ηλεκτρονικό ή άλλο τρόπο, είτε μέσω του διαδικτύου, τμηματικά ή περιληπτικά, στο πρωτότυπο ή σε μετάφραση ή άλλη διασκευή, χωρίς γραπτή άδεια του ΕΛΙΣΜΕ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Προλεγόμενα	6
Κείμενο Μελέτης.....	9
Συνοπτικό Βιογραφικό Συγγραφέως.....	17

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

του **Ηλιόπουλου Δημητρίου, Πρέσβυ ε. τ., Μέλος ΔΣ ΕΛΙΣΜΕ**

Η έννοια της ασφάλειας υπήρξε διαχρονικά ένας από τους βασικότερους άξονες συγκρότησης των πολιτικών κοινωνιών και των διεθνών σχέσεων. Από τη γέννηση του σύγχρονου κράτους μέχρι τη διαμόρφωση του μεταπολεμικού διεθνούς συστήματος, η αναζήτηση σταθερότητας, ισορροπίας και ειρηνικής συνύπαρξης μεταξύ των κρατών αποτέλεσε πρωταρχικό ζητούμενο της διεθνούς πολιτικής. Η ασφάλεια, ωστόσο, δεν συνιστά μια στατική έννοια. Αντιθέτως, μεταβάλλεται ανάλογα με τις ιστορικές συνθήκες, τις τεχνολογικές εξελίξεις, τις οικονομικές δομές και τους συσχετισμούς ισχύος που επικρατούν σε κάθε εποχή.

Οι μεγάλες ιστορικές περίοδοι χαρακτηρίζονται από συγκεκριμένες μορφές διεθνούς οργάνωσης. Το ευρωπαϊκό σύστημα ισορροπίας δυνάμεων του 19ου αιώνα, η μεταπολεμική τάξη που προέκυψε μετά τους δύο παγκόσμιους πολέμους και η διπολική δομή του Ψυχρού Πολέμου αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα ιστορικών φάσεων κατά τις οποίες η διεθνής κοινότητα λειτούργησε στη βάση συγκεκριμένων κανόνων και θεσμών. Παρά τις κατά καιρούς κρίσεις, οι δομές αυτές παρείχαν ένα σχετικά προβλέσιμο πλαίσιο λειτουργίας του διεθνούς συστήματος και συνέβαλαν στη διατήρηση ενός ελάχιστου επιπέδου σταθερότητας.

Η κατάρρευση της σοβιετικής υπερδύναμης και το τέλος του Ψυχρού Πολέμου δημιούργησαν την προσδοκία ότι η ανθρωπότητα εισερχόταν σε μια νέα εποχή ειρήνης και συνεργασίας. Η ιδέα μιας παγκόσμιας τάξης βασισμένης στη δημοκρατία, στην οικονομική αλληλεξάρτηση και στην ενίσχυση των διεθνών θεσμών κυριάρχησε στη δημόσια συζήτηση κατά τις τελευταίες δεκαετίες του 20ού αιώνα. Η αισιοδοξία εκείνης της περιόδου ενισχύθηκε από τη ραγδαία ανάπτυξη της παγκοσμιοποίησης, την τεχνολογική επανάσταση και την ενίσχυση των διεθνών οικονομικών και πολιτικών δικτύων.

Ωστόσο, οι εξελίξεις των τελευταίων ετών ανέδειξαν τα όρια αυτής της αντίληψης. Οι πολυάριθμες περιφερειακές συγκρούσεις, η άνοδος νέων κέντρων ισχύος, η ενεργειακή ανασφάλεια, η αμφισβήτηση των υφιστάμενων θεσμών και η επανεμφάνιση ανταγωνισμών μεταξύ μεγάλων δυνάμεων καταδεικνύουν ότι το διεθνές σύστημα βρίσκεται σε μια περίοδο βαθιάς μετάβασης. Η μεταψυχροπολεμική αισιοδοξία έχει δώσει τη θέση της σε ένα περιβάλλον αυξανόμενης αβεβαιότητας, στο οποίο οι παλαιοί κανόνες αποδυναμώνονται χωρίς να έχουν ακόμη αντικατασταθεί από ένα νέο σταθερό πλαίσιο διεθνούς διακυβέρνησης.

Η παρούσα μελέτη εδράζεται στην παραδοχή ότι οι σημερινές κρίσεις δεν μπορούν να γίνουν κατανοητές ως μεμονωμένα γεγονότα ή ως αποτέλεσμα αποκλειστικά περιφερειακών αντιπαραθέσεων. Αντιθέτως, αποτελούν εκφάνσεις μιας ευρύτερης διαδικασίας αναδιάρθρωσης του διεθνούς συστήματος. Οι πόλεμοι, οι οικονομικές

αναταράξεις, οι ενεργειακές αντιπαραθέσεις, οι μεταναστευτικές πιέσεις και οι κοινωνικές εντάσεις συνδέονται μεταξύ τους και απορρέουν από βαθύτερες δομικές μεταβολές που επηρεάζουν το σύνολο της διεθνούς κοινότητας.

Κεντρική θέση της μελέτης είναι ότι βρισκόμαστε ενώπιον μιας διαδικασίας αποσύνθεσης του υφιστάμενου παγκόσμιου συστήματος ασφάλειας και παράλληλης αποδυνάμωσης της διεθνούς θεσμικής τάξης. Η διαδικασία αυτή δεν αποτελεί ένα στιγμιαίο γεγονός αλλά μια μακρά ιστορική μετάβαση, κατά την οποία οι δομές που διαμορφώθηκαν μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και προσαρμόστηκαν στη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου αδυνατούν πλέον να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις ενός πολυκεντρικού και πολυσύνθετου κόσμου.

Η ανάλυση εξετάζει, μεταξύ άλλων, τον ρόλο της ενέργειας ως καθοριστικού παράγοντα γεωπολιτικής ισχύος. Η πρόσβαση σε ενεργειακούς πόρους, οι ανταγωνισμοί για τον έλεγχο δικτύων μεταφοράς και οι προσπάθειες ενεργειακής αυτονόμησης έχουν επανέλθει στο επίκεντρο των διεθνών σχέσεων. Η ενεργειακή διάσταση δεν αποτελεί απλώς οικονομικό ζήτημα αλλά κρίσιμο παράγοντα εθνικής ασφάλειας, επηρεάζοντας στρατηγικές επιλογές, συμμαχίες και γεωπολιτικές συγκρούσεις.

Παράλληλα, ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται στις επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης και της παγκόσμιας οικονομικής αλληλεξάρτησης. Ενώ η παγκοσμιοποίηση δημιούργησε πρωτοφανείς ευκαιρίες οικονομικής ανάπτυξης, ταυτόχρονα ενίσχυσε νέες μορφές εξάρτησης και ευαλωτότητας. Η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση, οι διαταραχές στις εφοδιαστικές αλυσίδες και οι αυξανόμενες τάσεις οικονομικού προστατευτισμού καταδεικνύουν ότι η οικονομική ολοκλήρωση δεν οδηγεί αναγκαστικά σε πολιτική σταθερότητα.

Σημαντική θέση στη μελέτη καταλαμβάνει επίσης η ανάλυση των δημογραφικών και κοινωνικών μεταβολών. Η αύξηση του παγκόσμιου πληθυσμού, η αστικοποίηση, οι μεταναστευτικές ροές και η διεύρυνση των κοινωνικών ανισοτήτων δημιουργούν νέες προκλήσεις τόσο για τα κράτη όσο και για τους διεθνείς οργανισμούς. Οι μεταβολές αυτές επηρεάζουν άμεσα τη σταθερότητα πολλών περιοχών του πλανήτη και λειτουργούν ως καταλύτες πολιτικών και γεωπολιτικών εξελίξεων.

Ιδιαίτερη βαρύτητα αποδίδεται στην εξέταση της κρίσης νομιμοποίησης και αποτελεσματικότητας των διεθνών οργανισμών. Οι θεσμοί που συγκροτήθηκαν μετά το 1945 σχεδιάστηκαν για να εξυπηρετήσουν έναν κόσμο με διαφορετικά χαρακτηριστικά από εκείνα που επικρατούν σήμερα. Η μεταβολή της κατανομής ισχύος σε παγκόσμιο επίπεδο, η ανάδυση νέων δυνάμεων και η αδυναμία επίτευξης ευρείας συναίνεσης σε κρίσιμα ζητήματα έχουν περιορίσει την ικανότητα των διεθνών οργανισμών να λειτουργούν ως αποτελεσματικοί μηχανισμοί διαχείρισης κρίσεων και διατήρησης της διεθνούς ειρήνης.

Η μελέτη προσεγγίζει τις σχέσεις μεταξύ των κυριότερων γεωπολιτικών κέντρων ισχύος — των Ηνωμένων Πολιτειών, της Ευρώπης, της Ρωσίας, της Κίνας και των

δυνάμεων της Μέσης Ανατολής — υπό το πρίσμα της σταδιακής μετάβασης από ένα σύστημα σχετικής μονοπολικότητας προς μια πιο σύνθετη μορφή πολυπολικής ή πολυκεντρικής διεθνούς τάξης. Η μετάβαση αυτή συνοδεύεται από αναθεωρητικές πολιτικές, στρατηγικούς ανταγωνισμούς και επανακαθορισμό των υφιστάμενων συμμαχιών.

Ταυτόχρονα, η ανάλυση λαμβάνει υπόψη τον ρόλο των ιδεολογικών παραγόντων και των πολιτισμικών ταυτοτήτων. Παρά τις προβλέψεις περί σταδιακής επικράτησης μιας ομογενοποιημένης παγκόσμιας κουλτούρας, οι εθνικές, θρησκευτικές και πολιτισμικές ταυτότητες εξακολουθούν να επηρεάζουν σε σημαντικό βαθμό τις διεθνείς εξελίξεις. Σε πολλές περιπτώσεις, οι ταυτότητες αυτές λειτουργούν ως παράγοντες συνοχής, ενώ σε άλλες ως εστίες συγκρούσεων και ανταγωνισμών.

Η ιστορική εμπειρία δείχνει ότι οι περίοδοι μετάβασης μεταξύ διαφορετικών διεθνών συστημάτων συνοδεύονται συνήθως από αυξημένη αβεβαιότητα και αστάθεια. Οι παλαιές δομές χάνουν σταδιακά τη λειτουργικότητά τους, ενώ οι νέες δεν έχουν ακόμη αποκτήσει την απαιτούμενη θεσμική και πολιτική υπόσταση. Στο μεταβατικό αυτό στάδιο πολλαπλασιάζονται οι συγκρούσεις, οι γεωπολιτικοί ανταγωνισμοί και οι κρίσεις νομιμοποίησης, γεγονός που καθιστά δυσκολότερη τη διατήρηση της διεθνούς σταθερότητας.

Σκοπός της παρούσας μελέτης δεν είναι να προτείνει ένα ολοκληρωμένο μοντέλο ερμηνείας όλων των σύγχρονων εξελίξεων ούτε να προβλέψει με ακρίβεια τη μορφή που θα λάβει το μελλοντικό διεθνές σύστημα. Επιχειρεί, ωστόσο, να αναδείξει τις βασικές τάσεις που διαμορφώνουν το σημερινό γεωπολιτικό περιβάλλον και να συμβάλει στην κατανόηση των βαθύτερων αιτίων που βρίσκονται πίσω από τα επιμέρους γεγονότα.

Η κατανόηση των διαδικασιών αυτών αποκτά ιδιαίτερη σημασία σε μια εποχή κατά την οποία οι διεθνείς εξελίξεις επηρεάζουν άμεσα την καθημερινότητα των κοινωνιών. Οι γεωπολιτικές κρίσεις δεν περιορίζονται πλέον σε μακρινές περιοχές αλλά επηρεάζουν τις οικονομίες, την ενεργειακή επάρκεια, τις μεταναστευτικές ροές, την κοινωνική συνοχή και την πολιτική σταθερότητα των κρατών.

Υπό το πρίσμα αυτό, η παρούσα εργασία αντιμετωπίζει την αποσύνθεση του παγκόσμιου συστήματος ασφάλειας και την κρίση της διεθνούς θεσμικής τάξης ως δύο αλληλένδετες όψεις μιας ευρύτερης ιστορικής μετάβασης. Η κατανόηση αυτής της μετάβασης αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση όχι μόνο για την ερμηνεία του παρόντος αλλά και για τη διαμόρφωση στρατηγικών επιλογών που θα επιτρέψουν τη συγκρότηση ενός πιο σταθερού και αποτελεσματικού διεθνούς συστήματος στο μέλλον.

ΚΕΙΜΕΝΟ ΜΕΛΕΤΗΣ

Το θέμα της παρούσας μελέτης είναι η ορατή πλέον αποσύνθεση του παγκόσμιου συστήματος ασφαλείας και της παγκόσμιας θεσμικής τάξης, καθώς και οι αιτίες και οι συνέπειες της.

Μερικές εισαγωγικές επισημάνσεις:

Ούτε η γεωπολιτική ρευστότητα ούτε η διεθνής θεσμική τάξη αυτορρυθμίζονται, αλλά η επιδίωξη νέων ισορροπιών στο διεθνές σύστημα ασφαλείας, όταν αυτό διαταράσσεται, είναι ο καταλύτης της παγκόσμιας γεωπολιτικής αρχιτεκτονικής. Η επανασταθεροποίηση –ως βασικό ζητούμενο- προϋποθέτει την εμπέδωση ενός νέου συστήματος με διάρκεια.

Πολύ περισσότερο που η αποσύνθεση του διεθνούς συστήματος ασφαλείας στις μέρες μας, βαδίζει παράλληλα με την αποσάθρωση της διεθνούς θεσμικής τάξης, όπως θα έχουμε την ευκαιρία να διαπιστώσουμε πιο κάτω.

Η Κίνα βρίσκεται απέναντι στη Δύση και προετοιμάζεται με την «ειρηνική προέλαση» της για τον ολιστικό ανταγωνισμό του αύριο. Προς το παρόν διατηρεί την περιφερειακή σταθερότητα, χτίζοντας θέσεις. Εδώ θα εξετάσουμε κυρίως τη γεωστρατηγική αποσύνθεση της Δύσης, κυρίως δηλαδή του δίπολου Ευρώπης/ΗΠΑ. Όμως, όπως θα αντιληφθείτε, η απουσία από την ανάλυση μας Κίνα ρίχνει βαριά τη σκιά της σχεδόν σε κάθε συλλογισμό που θα εκτεθεί στην παρέμβαση μου.

Το μεταπολεμικό διπολικό σύστημα βασίστηκε σε σύμφωνα συλλογικής ασφαλείας, με κύριους εκφραστές του το ΝΑΤΟ και το Σύμφωνο της Βαρσοβίας. Λειτουργήσε ικανοποιητικά μέχρι την κατάρρευση της ΕΣΣΔ, τη δεκαετία του '90, αλλά η διάλυση του προκάλεσε αστάθεια ως αποτέλεσμα της μακρόσυρτης αναζήτησης ενός νέου διεθνούς συστήματος ασφαλείας.

Παρακολουθώντας τη ριζική αναδιάρθρωση της παγκόσμιας και της περιφερειακής ασφαλείας, *βιώνουμε την ασταθή περίοδο της Μετάβασης.*

Για περισσότερο από τριάντα χρόνια, τα κράτη-μέλη του άλλου συστημικού πόλου, δηλαδή του ΝΑΤΟ, αυτόρεσκα εξόρκιζαν -πλην ίσως των ΗΠΑ- τον επιθανάτιο σπαραγμό της Συμμαχίας. Σήμερα, με τον υπερατλαντικό εταίρο να έχει πλέον συνειδητοποιήσει την έλλειψη ηγετικότητας και πολιτικής βούλησης εκ μέρους του ευρωπαϊκού πόλου της άλλοτε κραταιάς -αλλά πάντοτε ετεροβαρούς- Ατλαντικής Συμμαχίας, ο μετασχηματισμός του ΝΑΤΟ δεν αρκεί για την εμφύσηση πνοής ζωής στο υπό κατάρρευση σχήμα...

Σ' αυτό το πλαίσιο που είναι η σύγχρονη ορίζουσα της διεθνούς αταξίας, οι τέσσερεις υποκείμενες αιτίες δομικών διαταραχών της παγκόσμιας ασφαλείας σήμερα είναι, **κατά τη γνώμη μου:**

- η επιδίωξη ενεργειακής ασφάλειας,
- η υποκατάσταση της τριτοκοσμικής και της μαρξιστικής βιοθεωρίας από το ριζοσπαστικό Ισλάμ,
- τα κατάλοιπα του αποικιοκρατικού status quo και η ενδοσοβιετική αποσύνθεση,
- η καταπολέμηση του αμερικανικού χρέους.

Όλα τα ανωτέρω προκαλούν στο σημερινό κόσμο κενά περιφερειακής ή παγκόσμιας ασφάλειας. Εδώ, θα προσπαθήσω να τα εντάξω σε ένα ενιαίο αφήγημα που να σκιαγραφεί τη γεωπολιτική δυναμική του αύριο.

Από ευρωπαϊκής σκοπιάς, μέσα στη μεταψυχροπολεμική ευφορία, επιδοθήκαμε στην οικοδόμηση συνθηκών ταχείας ενσωμάτωσης των μετασοβιετικών ανατολικών μας εταίρων, εστιάζοντας σε οικονομίστικες επιλογές, χωρίς παράλληλη αναδιάρθρωση αμυντικής και διπλωματικής στρατηγικής.

Ούτε οικοδομήθηκε ποτέ το κοινό μας σπίτι «από τον Ατλαντικό ως τα Ουράλια», ούτε όμως περιχαρακώθηκε ως φρούριο ο ζωτικός μας χώρος.

Αντιθέτως, ακόμη και μετά την όπως-όπως ένταξη της Ανατολικής Ευρώπης στους ευρωατλαντικούς θεσμούς, πολύ πριν από την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, η Ευρώπη έστερξε στον αποσταθεροποιητικό διχασμό του ενιαίου γεωπολιτικού χώρου της Ευρασίας, χωρίς να εξασφαλίσει γεωστρατηγική αυτάρκεια. Χωρίς εξισορρόπηση της διαχρονικά εμφανούς απομάκρυνσης του υπερατλαντικού εταίρου.

Από την άλλη άκρη του Ατλαντικού πάλι, σαν ασυντόνιστη ορχήστρα χωρίς μαέστρο, με την κοινωνία διχασμένη όσο το 1930, οι ΗΠΑ φλερτάρουν με πολεμικά σενάρια, ενώ παράγουν και εξάγουν πληθωριστικές πιέσεις για να τιθασεύσουν το δυσθεώρητο -αλλά πάντως ακόμη υπό έλεγχο λόγω αδιάλειπτης ανάπτυξης- χρέος τους. Παράλληλα, η αμερικανική ενεργειακή αυτάρκεια, ο πόλεμος στην Ουκρανία και οι εχθροπραξίες στον Κόλπο έπληξαν θανάσιμα τους παλιούς ασφαλείς ενεργειακούς δρόμους της Ευρασίας καθιστώντας σχεδόν μονοπωλιακό τον ενεργειακό εφοδιασμό της Ευρώπης με πανάκριβο αμερικανικό LNG, στο πλαίσιο ενός παγκόσμιου πλέγματος αντιρωσικών κυρώσεων, βολικών μάλλον και για τους παραβάτες...

Η «άρρωση» διόγκωση του παγκόσμιου χρέους σε συνδυασμό με τις αρνητικές οικονομικές συνέπειες του lockdown, θα συντηρεί ασύμμετρες πληθωριστικές πιέσεις για μια τουλάχιστον δεκαετία, κυρίως σε βάρος του αδύναμου ευρωπαϊκού κρίκου.

Μέχρι τότε;

Τουλάχιστον ώσπου «να βγουν τα σπασμένα» από τις υπέρογκες ενεργειακές επενδύσεις των ΗΠΑ (που ξεκίνησαν τη δεκαετία του 2010) για την επίτευξη της πολυπόθητης αυτάρκειας τους σε ορυκτούς υδρογονάνθρακες και την ενεργειακή υποστήριξη των υποδομών των νέων τεχνολογιών. Την ίδια ώρα που η Ευρώπη βιάζεται ανεξήγητα για πλήρη απανθρακοποίηση του ενεργειακού της μείγματος προκαλώντας έναν επιπρόσθετο «εσωτερικό» πληθωρισμό. Όμως, χωρίς

προηγούμενη επίλυση του προβλήματος της αποτελεσματικής αποθήκευσης και διαχείρισης της ενέργειας που παράγεται από ανανεώσιμες πηγές, η ενεργειακή ανασφάλεια πολλαπλασιάζεται και το κόστος αυξάνεται υπέρμετρα.

Οι ΗΠΑ ασφαλώς θα είχαν ανταποκριθεί στην από κοινού με την Ευρώπη μετάλλαξη της γερασμένης συμμαχίας σε εργαλείο διαχείρισης παγκόσμιων προκλήσεων και ειδικότερα της «ειρηνικής» προέλασης της Κίνας -που σύντομα θα είναι οικονομικά και στρατηγικά ακαταμάχητη. Γιατί κι εκείνες θα κατανοούσαν την αναγκαιότητα σύμπραξης μέσα στην καταιγίδα της άναρχης παγκοσμιοποίησης. *Πριν μάλιστα απολεσθεί η αποκλειστικότητα της απόλυτης τεχνολογικής υπεροχής του Δυτικού κόσμου...*

Στο κάτω-κάτω μια δραστήρια Ευρώπη αποτελεί ακαταμάχητο πολλαπλασιαστή ισχύος για τις ΗΠΑ έναντι των επερχόμενων παγκόσμιων προκλήσεων.

Αντί γι' αυτό, ξαναγυρίσαμε στο 1949, αλλά αυτή τη φορά με «ξεδοντιασμένο» το NATO και με απρόθυμες –και υπό όρους- τις ΗΠΑ. Την ίδια στιγμή που το συγκριτικό πλεονέκτημα της ευρωπαϊκής οικονομικής ανάπτυξης, χωρίς αυτοτελές ηγετικό αφήγημα, εξαυλώνεται σε δέσμιες επιλογές περί «σωστής πλευράς της Ιστορίας» που η ίδια η Ευρώπη αποδείχθηκε ότι αδυνατεί να υποστηρίξει στρατηγικά.

Ας δούμε όμως και τις άλλες όψεις του φαινομένου:

Η *παγκοσμιοποίηση* δεν αφορούσε μόνο την οικονομία αλλά και τη διεθνή γεωστρατηγική διάσταση. Μέχρι πρόσφατα ανταποκρινόταν στα σοβαρά μεταψυχροπολεμικά κενά διεθνούς ασφάλειας. Όμως, η έδραση της αρχικά στη μονοπολικότητα (ΗΠΑ) και κατόπιν σε μια άναρχη πολυπολικότητα κατέδειξε τα όρια της.

Με τα χρόνια, η αλληλεξάρτηση των μεγάλων οικονομιών, αντί να αμβλύνει τη μεταξύ τους αντιπαλότητα, δημιούργησε εντάσεις. Η «επανεθνικοποίηση» της *παγκοσμιοποιημένης οικονομίας μόλις ξεκίνησε*, με ισχυρή ενθάρρυνση της εγχώριας παραγωγής, ενώ η αναζήτηση σχημάτων διεθνούς ασφάλειας θυμίζει δεκαετία του 1930 με την «ισορροπία των δυνάμεων», αποδυναμώνοντας ακόμη περισσότερο τα παρηκμασμένα πια συστήματα συλλογικής ασφάλειας.

Η σοβαρότερη αιτία διατάραξης του παγκόσμιου status quo είναι φυσικά ο πόλεμος. *Αλλά και η μακροχρόνια ειρήνη.* Γιατί; Επειδή, ιστορικά, στο μακροπρόθεσμο κύκλο της οικονομίας, κάθε αδιατάρακτη και γραμμική ανάπτυξη υπόκειται λειτουργικά και χρονικά σε απώτατα όρια. Με όρους οικονομικούς, ο ειρηνικός κύκλος διαρκεί γενικά από 40 μέχρι 80 χρόνια. *Η προσέγγιση και κυρίως η υπέρβαση των ορίων αυτών παράγει στενότητα ή και εξάντληση πόρων.* Και συμπίπτει συχνά με αντιπαραθετική πόλωση του πολιτικού προσωπικού σε σχέση με τις διαθέσιμες επιλογές διαχείρισης και υπέρβασης, με αποτέλεσμα την καταστροφική μετάπτωση του συστήματος σε συνεχείς και διαδοχικές κρίσεις (υπερπληθωρισμός, παγκόσμια υπερχρέωση,

κοινωνική κατάρρευση) και συχνά σε πόλεμο. *Τόσο στις οικονομίες της αγοράς, όσο και στις κεντρικά σχεδιασμένες ή διπλού συστήματος οικονομίες. Αν δεν ήταν έτσι, το ανυπέρβλητο, όπως αποδεικνύεται, γεωπολιτικό βάρος της μετάβασης σε νέο σύστημα παγκόσμιας ασφάλειας μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ, δεν θα διαρκούσε ήδη περισσότερο από 30 χρόνια...*

Σε εποχές Μετάβασης οι επιδραστικές κοσμοθεωρίες είναι ικανές να κινητοποιήσουν ή να αποπροσανατολίσουν τις κοινωνικές δυνάμεις. Στα ερείπια του διαλεκτικού υλισμού και της αποαποικιοποίησης, το *εν δυνάμει* ριζοσπαστικό Ισλάμ και ο αντιδυτικισμός γεμίζει το χώρο από το Μαρόκο και τον Καύκασο μέχρι το κινεζικό Γιουνάν. Στη Δύση η «θεωρητικοποίηση» των συνεπειών της κλιματικής αλλαγής, οι χαώδεις οικονομικές ανισότητες, η αποδρομή του αξιακού υπόβαθρου, οι ανεξέλεγκτες μεταναστευτικές ροές και ο μηδενιστικός ακτιβισμός προκαλούν ρωγμές στις ταλαιπωρημένες δομές της αστικής δημοκρατίας.

Όσο διαρκεί η αποκλειστικότητα της ευρωατλαντικής τεχνολογικής πρωτοπορίας, οι ανταγωνισμοί ισχύος και τα κενά στην παγκόσμια ασφάλεια θα εντοπίζονται κυρίως στην περιφέρεια, με σαφή τάση περικύκλωσης του πυρήνα.

Οι αμέσως επόμενες γεωστρατηγικές «τακτοποιήσεις» θα απορρέουν σχεδόν αποκλειστικά από την επιδίωξη αυτοτελούς ενεργειακής και στρατηγικής υπεροχής εκ μέρους περιφερειακών παικτών *στο ευάλωτο περίξ τους...*

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να αναφερθώ εκτενέστερα στην απόπειρα οικοδόμησης μιας νέας αμερικανικής ηγεμονίας.

Η συστημική αντιπαράθεση που προκλήθηκε από τις απρόβλεπτες και αντισυμβατικές γεωπολιτικές διακηρύξεις και τις ανορθόδοξες οικονομικές επιλογές της νέας αμερικανικής κυβέρνησης, τείνει να διαχέεται σε ολόκληρο το Δυτικό συνασπισμό με διαλυτικές, κατά τα φαινόμενα, επιδράσεις και τριβές *που συνδέονται εμφανέστατα και με την αναζήτηση καινούριου και συνεκτικού κοινωνικού αφηγήματος.*

Με την «εξ εφόδου» ανασύσταση του μπλοκ εξουσίας, η τωρινή αμερικανική Administration αποβλέπει, όπως ισχυρίζεται, στην οικοδόμηση μιας νέας ολιστικής παγκόσμιας τάξης, επιδιώκοντας την υπέρβαση του τοξικού κοινωνικοοικονομικού περιβάλλοντος που, κατά την εκτίμηση Trump, πλήττει τη Δύση συνολικά. Είναι αλήθεια ότι στο πλαίσιο της ύστερης παγκοσμιοποίησης, οι καταστροφικές για το δημόσιο αμερικανικό χρέος πληθωριστικές πολιτικές που εφαρμόστηκαν κατά τα τελευταία τριανταπέντε χρόνια, οδήγησαν σε συρρίκνωση της εγχώριας παραγωγής, απαξίωση των χρεογράφων του αμερικανικού δημοσίου και υπέρμετρη αύξηση του πλούτου ενός πολύ μικρού ποσοστού του πληθυσμού σε βάρος της συντριπτικής πλειοψηφίας που, *παρά την σημαντική αύξηση του ονομαστικού μισθού και της ανάπτυξης, αδυνατεί να αντεπεξέλθει.*

Μαζί με τη φτώχεια, η άνιση αντιμετώπιση του μεταναστευτικού με τη δυσχέραση της νόμιμης μετανάστευσης, η κατάρρευση του δημόσιου συστήματος υγείας, η διάδοση της φαιντανύλης και της κεταμίνης, η woke agenda, η αστυνομική βία κατά μειονοτήτων αλλά και *οι αποτυχίες στην αντιμετώπιση του ριζοσπαστικού Ισλάμ*, αποτελούν σήμερα ζητήματα άμεσης προτεραιότητας.

Με δυο λόγια *όποιο κι αν είναι το ιδεολογικοπολιτικό αφήγημα ή η ταξική προέλευση της ακραίας ρεπουμπλικανικής διακυβέρνησης Trump*, η κατάσταση της χώρας επιβάλλει βιαστική επιβολή ριζικών μεταρρυθμίσεων *παγκόσμιας εμβέλειας* με στόχο την οικοδόμηση μιας νέας αμερικανικής ηγεμονίας πάνω σε τρεις, προνομιακούς για την Αμερική, πυλώνες: ενεργειακή αυτάρκεια, παγκόσμια πρωτοπορία στην καινοτομία και γεωστρατηγική υπεροχή.

Με όρους παγκόσμιας Γεωπολιτικής και Οικονομίας σήμερα, «επαναδυτικοποίηση» σημαίνει καταρχήν «απο-παγκοσμιοποίηση».

Από την άλλη πλευρά, τις κρίσιμες δεκαετίες της αποσύνθεσης της σοβιετικής επιρροής, το κενό μιας κυρίαρχης ιδεολογίας ικανής να συγκρατεί τις εξαθλιωμένες τριτοκοσμικές κοινωνίες με ισλαμικό πρόσημο, γέμισε *από το ισλαμικό ριζοσπαστικό πρόταγμα και τον καθολικό αντιδυτικισμό.*

Ακόμη και σε ισλαμικές κοινωνίες που το πολιτειακό τους σύστημα προβάλλει την (τριτοκοσμική) κοσμικότητα με συνεπιρροή του «αξιακού» ισλάμ, οι θρησκευόμενες μάζες με τη βία ή με εσωτερική ανατροπή του κοσμικού θεσμικού πλαισίου επέβαλαν περισσότερο ισλάμ. Αυτό έγινε στην ημικοσμική Αίγυπτο, αυτό έγινε στην αυστηρά κοσμική Τουρκία, αυτό έγινε στην άλλοτε κοιτίδα καλλιεργημένων Παλαιστίνιων Γάζα, αυτό έγινε στην άλλοτε μαοϊκή Υεμένη. *Και τίποτα από τα παραπάνω δεν είναι τυχαίο.*

Γιατί η πλειοψηφική κοινωνική αντιπολίτευση στις χώρες της Μέσης Ανατολής και της νότιας και κεντρικής Ασίας ήταν πάντοτε το ισλάμ, που ποτέ δεν αφομοιώθηκε στο χυλό των αντιαποικιακών οραμάτων και της εθνικής ανεξαρτησίας. Ένα καθολικό, συμπεριληπτικό ισλάμ, «ελεήμον και φιλεύσπλαχνο», με παράλληλες δωρεάν δομές παιδείας, υγείας και ασφάλειας για τους ευάλωτους και τους απόκληρους, που τα κοσμικά μπλοκ εξουσίας των χωρών τους περιφρονούσαν απροκάλυπτα. Με αντάλλαγμα βέβαια ό τι επιδιώκουν πάντοτε τα συστήματα εξουσίας που χτίζονται στο κοινωνικό θρησκευτικό υπόβαθρο: την ψυχή -και ενίοτε τη ζωή- των πιστών...

Στη θέση του Μαρξ ο Προφήτης, στη θέση του «κακού» καπιταλισμού το Ισραήλ και ο ακραίος αντιαμερικανισμός. *Κι αντί για γιάφκες τζαμιά.*

Το ισλαμικό πρόταγμα θα στοιχειώνει τη νέα γεωπολιτική στη Μέση Ανατολή, τη βόρεια Αφρική και την κεντρική και νότια Ασία, γιατί η κοινωνική βάση του χώρου αυτού ήταν ανέκαθεν αντιδυτική, αλλά και γιατί η μοναδική «αντιδυτική» *δυτική* ιδεολογία δηλαδή ο μαρξισμός, που στην τριτοκοσμική του εκδοχή συντελούσε στην εκεί περιφερειακή σταθεροποίηση, έχει προ πολλού εκλείψει.

Με άξονα το παλαιστινιακό πρόβλημα που προέκυψε ως πολιτική συνέπεια του «άνισου» μεταποικιακού τοπίου, το Ισραήλ και το Ιράν εξελίχθηκαν διαχρονικά σε υπαρξιακούς αντίπαλους, ως οι μοναδικοί *ασύμβατοι* -και ασυμβίβαστοι- πυλώνες περιφερειακής στρατηγικής αυτοτέλειας, υπό την έννοια και της ελεύθερης επιλογής και διαχείρισης συμμαχιών για την επιδίωξη εθνικών στόχων. Η εξ αρχής διαφαινόμενη επικράτηση του Ισραήλ έναντι των Αράβων αντιπάλων του και η μετατροπή του σε σχεδόν αυτόνομο -κατά περίπτωση- γεωστρατηγικό προπύργιο των ΗΠΑ και της Δύσης γενικότερα, *αλλά και η μετεξέλιξη του σιϊτικού ινδοευρωπαϊκού Ιράν σε αντιδυτικό πόλο ριζοσπαστικού ισλαμισμού*, είχαν σχεδόν προκαθορίσει τη μεταξύ τους σύγκρουση.

Γιατί όμως οι ΗΠΑ πρωτοστατούν *τώρα* σε ένα εκτός Διεθνούς Δικαίου επιθετικό εγχείρημα με παραστάτη ένα εμφανώς *μεσσιανικό* Ισραήλ, εμποτισμένο με τη βιβλική έξαψη της εξολόθρευσης κάθε απειλητικού *για την ύπαρξη του* αντιπάλου;

Μα ακριβώς επειδή το σημερινό μπλοκ εξουσίας στην Ουάσιγκτον επιδιώκει πάνω απ' όλα την ηγεμονία της Δύσης, όχι ως πρώτο μεταξύ ίσων, αλλά με όρους «υποταγής» στην πρωτοκαθεδρία του. Η με κάθε κόστος οικοδόμηση ενός μονολιθικού Δυτικού συνασπισμού στο βωμό της αντιμετώπισης του επικείμενου ολοκληρωτικού ανταγωνισμού με την Κίνα, αλλά και της διαχείρισης της Ρωσίας, είναι εκ των ων ουκ άνευ στους αμερικανικούς γεωπολιτικούς σχεδιασμούς.

Αν έτσι έχουν τα πράγματα, το κύριο λειτουργικό προαπαιτούμενο της συλλογικής ασφάλειας της Δύσης -σε πείσμα της εσωτερικής πολυπολικότητας της-, *θα εστιάζει εφεξής στη συνεκτική συμμαχική συσπείρωση όλων των δυτικών εταίρων απέναντι στους «άλλους», τους «εκτός»*. Με τις ΗΠΑ ως αδιαμφισβήτητο ηγέτη και την ΕΕ σε ρόλο «λογιστή εταιρείας» να επιδιώκει το αμφίβολο αντάλλαγμα ενός πανευρωπαϊκού θόλου ασφαλείας...

Υπ' αυτό το πρίσμα πρέπει να συνειδητοποιηθεί ότι μέσα σε ένα μήνα ο Trump αχρήστεψε μια από τις σημαντικότερες παγκόσμιες θαλάσσιες ενεργειακές οδούς, από την οποία διακινείται επίσης περίπου το 8% του παγκόσμιου εμπορίου ξηρού φορτίου. Γιατί έτσι, μετά την Καραϊβική, έθεσε τις βάσεις για διπλωματική ή όχι διέξοδο από την κρίση στον Περσικό *προς όφελος των ΗΠΑ και σε βάρος των ανταγωνιστών...*

Μέσα στις ΗΠΑ μάλιστα, σύμφωνα με τα στοιχεία του πρώτου τριμήνου 2026, αυξήθηκαν ραγδαία οι θέσεις εργασίας και η ανάπτυξη, καθώς η άλλοτε βαριά βιομηχανία (χάλυβας, διύλιση, μεταποίηση) επιστρέφει στις ΗΠΑ. Ακόμη, το δυσθεώρητο αμερικανικό δημόσιο χρέος δεν είναι πλέον η κύρια αιτία του συγκυριακού πληθωρισμού: *η εκτύπωση χρήματος επιβραδύνθηκε εντός του 2026*, ενώ οι δασμολογικές πολιτικές φαίνεται ότι αποδίδουν.

Παρά τα θρυλούμενα, εξ άλλου, η περιφερειακή επιρροή του Ιράν απομειώθηκε σε σημαντικό βαθμό. Τώρα, εν μέσω εσωτερικής διαπάλης για επικράτηση, η Τεχεράνη

θα αντιμετωπίσει ούτως ή άλλως αναπροσαρμογή του περιφερειακού status quo εις βάρος της.

Αυτό λοιπόν που συνάγεται από την «αλλοπρόσαλλη» συμπεριφορά Trump, κατά την τρέχουσα θητεία του, είναι πως, στον κόσμο που έρχεται, η Δύση ή θα τεθεί υπό την ηγεμονία -με όρους- της Ουάσιγκτον ή θα μείνει εκτός οικονομικού, διπλωματικού και στρατηγικού πλέγματος των ΗΠΑ.

Θα κλείσω αναφερόμενος στην αποσύνθεση και της παγκόσμιας **θεσμικής** τάξης, εστιάζοντας σε ανασκόπηση του αρχετυπικού της υποδείγματος, δηλαδή του ΟΗΕ.

Ο ΟΗΕ δημιουργήθηκε για την εμπέδωση και διατήρηση μιας παγκόσμιας μεταπολεμικής τάξης, βασισμένης στο θεσμικό πλαίσιο που προέκυψε από τον ελάχιστο κοινό παρανομαστή ασφάλειας και σταθερότητας, στον οποίο συνέπεσαν τα συμφέροντα των νικητών του Β΄ΠΠ και οι έσχατες αντοχές των ηττημένων.

Η ορίζουσα αυτή λειτούργησε όσο η παγκόσμια ασφάλεια στηριζόταν στο δίπολο των ισχυρότερων, εκείνη την ιστορική στιγμή -αν και αντιπαρατιθέμενων- συνασπισμών: της Δύσης και του σοσιαλιστικού μπλοκ. Στον Ψυχρό Πόλεμο και την αποαποικιοποίηση ο ΟΗΕ, με το παγκόσμιο κύρος του, αποδείχθηκε αποτελεσματικότερος από την Κοινωνία των Εθνών.

Με τα χρόνια η πολιτική βαρύτητα των Μονίμων Μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας (ΣΑ) αποδυναμώθηκε *λειτουργικά* καθώς τα συμφέροντα τους είναι -πλέον- *αναντίστοιχα* με την υπό διαμόρφωση μεταψυχροπολεμική παγκόσμια τάξη.

Γιατί; *Επειδή μέσα στον Οργανισμό η τάξη των νικητών υποκαταστάθηκε από την τάξη της αποαποικιοποίησης και τις γεωπολιτικές της συνέπειες.*

Καθώς επί είκοσι χρόνια οι πρώην αποικίες εντάσσονταν μαζικά στα ΗΕ ως ισότιμα Μέλη, αλλά και στο ΣΑ (ως μη μόνιμα μέλη), μοιραία ούτε η αρνησικυρία, ούτε οι πλειοψηφίες στη Γενική Συνέλευση (ΓΣ) διασφάλιζαν τα ανταγωνιστικά συμφέροντα των Μονίμων Μελών του ΣΑ. Εύλογα οι «Μεγάλοι» επέστρεψαν στην αρένα της διεθνούς διπλωματίας, *εκτός ΟΗΕ*. Στην καλύτερη περίπτωση αρκέστηκαν σε δράσεις διασφάλισης των συμφερόντων τους στο πλαίσιο των σοβαρών περιφερειακών ή *διασυνδεδεμένων* με τα ΗΕ οργανισμών.

Αλλά συνέβη και κάτι άλλο: ορισμένα από τα Μόνιμα Μέλη του ΣΑ ξεπεράστηκαν σε οικονομική και γεωπολιτική βαρύτητα από νέους και φιλόδοξους περιφερειακούς παίκτες που σήμερα «εγκλωβίζονται» στη συχνά χαώδη ΓΣ, μακριά από το άδυτο του ΣΑ, *στο οποίο τυχόν μόνιμη συμμετοχή τους θα εμφυσούσε ενδεχομένως σύγχρονη γεωπολιτική πνοή.*

Το ΣΑ δεν μπόρεσε να διαχειριστεί την αποαποικιοποίηση *μετά* την υλοποίηση της. Γιατί βαθμιαία οι πλειοψηφίες στη ΓΣ έστρεψαν την προσοχή του Οργανισμού προς την agenda των νεοφερμένων, πασπαλισμένη αρχικά με τις ψυχροπολεμικές

αντιπαραθέσεις μεταξύ των μονίμων μελών του ΣΑ και αργότερα με τα αιτούμενα του Τρίτου Κόσμου.

Η αναπτυξιακή βοήθεια, η διαχείριση τροφίμων, υδάτων και επιδημιών, η ανάταξη των συνεπειών της κλιματικής αλλαγής στις τρίτες χώρες, η κυκλική οικονομία, τα ανθρώπινα δικαιώματα, απασχολούν πλέον μόνιμα και κατά προτεραιότητα τη ΓΣ και ενίοτε το ΣΑ...

Μέσα στα ΗΕ η Δύση των νικητών έγινε μειοψηφική, αλλά πολλές Δυτικές χώρες - κυρίως με λευκό αποικιοκρατικό μητρώο- έσπευσαν να δρομολογήσουν ροές αναπτυξιακής βοήθειας προς τα ευάλωτα νέα μέλη και να συμβάλουν στην υιοθέτηση των προαναφερθέντων στόχων εντός του Οργανισμού. Μερικές φορές βέβαια με τη -βάσιμη- προσδοκία ότι οι βοηθούμενες χώρες θα «ανταπέδιδαν» στις κρίσιμες ψηφοφορίες.

Σημαίνουν άραγε τα παραπάνω ότι αφού ο ΟΗΕ μεταλλάχθηκε σε ένα αδιάφορο για τη Δύση τριτοκοσμικό clearing house, στερείται προοπτικής;

Η αναγκαία μεταρρύθμιση -που σημαίνει πρωτίστως μεταρρύθμιση του ΣΑ- για να προχωρήσει, επιβάλλει «επαναπολιτικοποίηση» του οργανισμού με κοινό και ειδικό στόχο την υποστήριξη *έγκαιρων* μεταρρυθμιστικών παρεμβάσεων. Όχι μόνο διαρθρωτικής τάξης, αλλά -κυρίως- *αποδεκτής* γεωπολιτικής «επικαιροποίησης».

Γιατί την κατάρρευση των συλλογικών συστημάτων ασφαλείας ταυτόχρονα με τη διασπορά νέων πόλων ισχύος σε πλανητικό επίπεδο, μόνο ένας *μεταρρυθμισμένος* ΟΗΕ θα μπορούσε να διαχειριστεί ως το μοναδικό θεσμικό όχημα νομιμοποίησης βιώσιμων όρων ειρήνης. *Και για τη Δύση, στην εποχή της συσπείρωσης της αλλά και στο πλαίσιο της επερχόμενης αποπαγκοσμιοποίησης.*

Διαφορετικά η παγκόσμια μεταπολεμική τάξη που θεσπίστηκε από τον Καταστατικό Χάρτη το 1945 δεν έχει μέλλον... Και πιθανόν θα υποκατασταθεί από *εξωδικαιϊκούς «πειρασμούς»* κάθε απρόβλεπτου παίκτη με *νομιζόμενη ή πραγματική γεωστρατηγική υπεροχή.*

Να γιατί η κατάρρευση της παγκόσμιας ασφάλειας φαίνεται να βαδίζει χέρι-χέρι με τη διάλυση της παγκόσμιας τάξης...

Η Ιστορία αποτελεί για τις ανθρωπιστικές επιστήμες ό,τι το πείραμα για τη Φυσική. Δυστυχώς στην παγκόσμια Διπλωματία, η διαχρονικά επαναλαμβανόμενη παραγωγή όμοιων αποτελεσμάτων από τις ίδιες αιτίες συμβάλλει μεν στην ιστορική ερμηνεία των καταστάσεων, αλλά δεν συντελεί σχεδόν ποτέ στην αποτροπή τους...

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

Βασιλοκωνσταντάκης Γρηγόρης Πρέσβυς ε. τ.

Ο Γρηγόρης Βασιλοκωνσταντάκης έχει διατελέσει, μεταξύ άλλων, Πρέσβυς στη Βουλγαρία και τη Ρουμανία, Γενικός Πρόξενος στο Κάιρο, επικεφαλής τμήματος στη Διεύθυνση Αμυντικού Σχεδιασμού και Επιχειρήσεων (DPAO) της Διεθνούς Γραμματείας του ΝΑΤΟ, επικεφαλής της πρώτης ελληνικής Αποστολής Παρακολούθησης της Ειρηνευτικής Διαδικασίας στο Κόσοβο, πρώτος Σύμβουλος στην Πρεσβεία Παρισιού και Εθνικός Εκπρόσωπος στο Καθεστώς Ελέγχου Πυραυλικής Τεχνολογίας (MTCR), καθώς και Πρόξενος στο Γενικό Προξενείο Κωνσταντινούπολης. Συνταξιοδοτήθηκε από τη Διπλωματική Υπηρεσία του Υπουργείου Εξωτερικών το 2022, με το βαθμό του Πρέσβυ Επί Τιμή.

ISBN: 978-618-5990-05-3